

Nie je úraz ako „úraz“

Luboš Šimončíč, Jana Sýkorová¹
Národná banka Slovenska

Článok sa zaoberá problematikou vymedzenia pojmu úraz ako poistného rizika. Upozorňuje na právnoaplikačné problémy a právne riziká plynúce z príliš úzkych a nejednoznačných vymedzení tohto pojmu v poistných podmienkach, ktoré sa na slovenskom poistnom trhu v súčasnosti štandardne používajú. Riešenie načrtnutých problémov vidia autori predovšetkým v zjednodušení produktov a v transparentnejšom informovaní spotrebiteľov o skutočnom obsahu služieb, ktoré sú im ponúkané, resp. poskytované.

- 1 Tento príspevok vyjadruje názory a postoje autorov a nemusia sa zhodovať s oficiálnymi stanoviskami Národnej banky Slovenska.
- 2 Pojem poistenia osôb v sebe okrem životného poistenia implikuje aj poistenie pre prípad úrazu a poistenie pre prípad choroby ako subkategorizáciu neživotného poistenia.
- 3 Pojem priemerný spotrebiteľ je abstraktný pojem, ktorého výklad je rýdzo právnou otázkou. Konkrétne chovanie priemerného spotrebiteľa vychádza z vlastného úsudku súdneho či správneho orgánu príslušajúceho na judikatúru Súdneho dvora Európskej únie. Bližšie pozri napr. rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky z 30. mája 2007, sp. zn. 32 Odo 229/2006, alebo uznesenie Vrchného súdu v Prahe zo 4. mája 2015, sp. zn. 3 Cmo 112/2014.
- 4 Bližšie pozri 18. odôvodnenie smernice Európskeho parlamentu a Rady 2005/29/EHS z 11. mája 2005 o nekalých obchodných praktikách podnikateľov voči spotrebiteľom na vnútornom trhu, ktorou sa mení a dopĺňa smernica Rady 84/450/EHS, smernice Európskeho parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 (smernica o nekalých obchodných praktikách).
- 5 Pozri výklad pojmu úraz in DORUĽA, Ján et al. Krátky slovník slovenského jazyka. 4. vyd. Bratislava: Veda, 2003.
- 6 Porovnaj s vymedzením úrazu obsiahnutým v § 60 ods. 2 českého zákona č. 37/2004 Sb. o poisťovních smlouvách a o změně souvisejících zákonů (zákon o poisťovních smlouvách) ve znění pozdějších předpisů (ďalej len zákon č. 37/2004 Sb.), účinného od 1. januára 2005 do 31. decembra 2013, ktorý stanovoval, že „Úrazem se pro účely tohoto zákona rozumí neočekávané a náhlé působení zevních sil nebo vlastní tělesné síly nezávisle na vůli pojištěného, ke kterému došlo během trvání soukromého pojištění a kterým bylo pojištěnému způsobeno poškození zdraví nebo smrt.“

Poistenie pre prípad úrazu predstavuje jednu z tradičných subkategorii poistenia osôb² a vďaka jeho špecifickým rysom mu zákonodarcu venujú v legislatíve zvláštnu pozornosť. Napriek tomu však účinný právny poriadok neobsahuje legálne vymedzenie pojmu úraz, čo sa okrem iného odráža aj v širokom spektre rôznych definícií obsiahnutých v poistných podmienkach jednotlivých poisťovateľov. V dôsledku toho je realitou, že rôzne produkty poistenia pre prípad úrazu poskytované rôznymi poisťovateľmi majú napriek totožnému označeniu niekedy aj diametrálne odlišný rozsah krytia. Tu však poisťovatelia balansujú na veľmi tenkej hranici, ktorá je medzi ich právom zúčastňovať sa na hospodárskej súťaži v rámci udelenej licencie a medzi ich povinnosťou zdržať sa používania nekalých obchodných praktík, negatívne vymedzenou v § 4 ods. 2 písm. c) zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zмене zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (ďalej len „z. č. 250/2007 Z. z.“). Inými slovami, poisťovateľ, samozrejme, smie spotrebiteľa poistiť výhradne pre prípad úrazu spôsobeného pádom balónu, rozsah krytia však musí byť v poistnej zmluve jasne vymedzený a spotrebiteľ musí byť o takomto zúženom krytí poistenia pre prípad úrazu transparentným spôsobom informovaný.

VYMEDZENIE ÚRAZU AKO POISTNÉHO RIZIKA

Nielen pri distribúcii, ale už pri tvorbe produktov by mali poisťovatelia brať zreteľ na to, aký obsah pripisuje pojmu úraz priemerný spotrebiteľ, teda spotrebiteľ³, ktorý je v rozumnej miere dobre informovaný, vnímavý a obozretný, pri zohľadnení sociálnych, kultúrnych a jazykových faktorov.⁴

Domnievame sa, že priemerný spotrebiteľ v súvislosti s produktom poistenia pre prípad úrazu v našich podmienkach legitímne očakáva, že poistné krytie sa v prípade takto nazvaného produktu vzťahuje na všetky „vážnejšie poranenia organizmu“⁵, keďže pojmu úraz zrejme pripisuje obdobný obsah, ako sa chápe všeobecne v slovenskom jazyku.

Podľa nášho názoru najviac v súlade so všeobecne známym obsahom slova úraz je definícia, ktorá bola v našom právnom poriadku v minulosti obsiahnutá vo vyhláške Ministerstva financií

č. 49/1964 Zb. o poistných podmienkach pre poistenie osôb v znení vyhlášky Ministerstva financií Slovenskej socialistickej republiky č. 56/1979 Zb. derogovanej 1. novembra 1991 (ďalej len „vyhláška MF č. 49/1964 Zb.“). Ustanovenie § 26 vyhlášky MF č. 49/1964 Zb. stanovovalo, že „poistnou udalosťou v úrazovom poistení je pôsobenie skutočností uvedených v § 22 (úraz), ktoré vyvolalo telesné poškodenie poisteného alebo jeho smrť. Z tej istej poistnej udalosti je poisťovňa povinná poskytnúť podľa podmienok uvedených v § 27 až 29 tejto vyhlášky plnenie za čas nevyhnutného liečenia telesného poškodenia spôsobeného úrazom, za trvalé následky úrazu a za smrť spôsobenú úrazom. Či sa poistenie vzťahuje na všetky druhy plnenia alebo len na niektoré z nich, je rozhodujúci obsah zmluvy.“ Podľa ustanovenia § 22 tejto vyhlášky platilo, že „z úrazového poistenia je poisťovňa povinná plniť, ak za trvania poistenia neočakávaným a náhlým pôsobením vonkajších síl alebo vlastnej telesnej sily alebo neočakávaným a neprerušeným pôsobením vysokých alebo nízkych vonkajších teplôt, plynov, pár, žiarenia a jedov (s výnimkou mikrobiálnych jedov a imunotoxických látok) bolo poistenému spôsobené telesné poškodenie, prípadne mu bola spôsobená smrť; ak sa telesné poškodenie prejavilo alebo smrť nastala po skončení poistenia, je poisťovňa povinná plniť vtedy, ak došlo k úrazu za trvania poistenia.“⁶

Na základe vyššie uvedeného sa dá usudzovať, že aj spotrebiteľ znály právneho poriadku by od poistenia pre prípad úrazu vo všeobecnosti mohol očakávať pomerne rozsiahle krytie zahŕňajúce akékoľvek telesné poškodenie vzniknuté v dôsledku neočakávaného a náhleho pôsobenia vonkajších síl alebo vlastnej telesnej sily alebo neočakávaným a neprerušeným pôsobením vysokých alebo nízkych vonkajších teplôt, plynov, pár, žiarenia a jedov (s výnimkou mikrobiálnych jedov a imunotoxických látok).

Vzhľadom na to sa domnievame, že v prípade nejednoznačného alebo nedostatočne precízneho vymedzenia pojmu úraz v poistnej zmluve treba v prípade sporu o rozsah poistného krytia v súlade s § 54 ods. 2 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 40/1964 Zb.“) aplikovať výklad extenzívny.

Zatiaľ čo v minulosti sa definícia úrazu obsahujúca vo vyhláške MF č. 49/1964 Zb. obvykle pre-

berala do poistných zmlúv (za súčasného spresnenia jednotlivých častí tejto definície),⁷ dnes používané vymedzenia pojmu úraz sa od seba značne odlišujú, čo spôsobuje nezanedbateľné právnoaplikačné problémy. Poistovatelia vo vymedzeniach poistných udalostí napríklad často explicitne neuvádzajú, že úrazom je aj telesné poškodenie vzniknuté v dôsledku vlastnej telesnej sily. To vedie v konkrétnych prípadoch okrem iného k sporom o to, či telesné poškodenia spôsobené napríklad pádom alebo potknutím vznikli v dôsledku vonkajších vplyvov, a teda či je možné ich považovať za poistné udalosti.

Krajský súd v Banskej Bystrici sa v roku 2016 zaoberal prípadom, keď poistený nahlásil ako poistnú udalosť podvrtnutie členka v dôsledku zlého dostúpenia pri behu. Poistovateľ v predmetnej veci odmietol plniť z dôvodu, že poistený ako príčinu úrazového deja uviedol fyziologický pohyb vykonaný z vlastnej vôle (zlé dostúpenie). Argumentoval vymedzením úrazu obsiahnutým vo všeobecných poistných podmienkach, podľa ktorého sa úrazom rozumie iba telesné poškodenie alebo smrť, ktoré boli spôsobené nečakaným, náhlým, násilným a jednorazovým pôsobením vonkajších vplyvov. Odvolací súd potvrdil rozhodnutie okresného súdu, keď dospel k záveru, že zlé dostúpenie pri behu (s dôsledkom podvrtnutia členka) bolo náhlou odchýlkou od bežného pohybu, ktorá bola vyvolaná nečakaným, náhlým, násilným a jednorazovým pôsobením vonkajších vplyvov (v danom prípade nerovným povrchom).⁸

K obdobnému záveru možno dospieť aj pri iných podobných telesných poškodeniach. Príkladom môže byť telesné poškodenie spôsobené nadmerným prepätím či dysfunkčným pôsobením svalovej sily pri nevyváženom alebo nekoordinovanom pohybe, ktorý vzniká často pri pošmyknutí na klzkom povrchu alebo pri zakopnutí o prekážku či nerovnosť. V týchto prípadoch sa na vzniku telesného poškodenia síce podieľa vlastná telesná sila, je však vyvolaná rôznymi vonkajšími vplyvmi (napríklad určitým nedostatkom povrchu, prekážkou alebo samotným pôsobením gravitačnej sily).

Vzhľadom na uvedené zastávame názor, že aj v prípade telesného poškodenia spôsobeného vlastnou telesnou silou, ktorá je však vyvolaná vonkajšími vplyvmi, je potrebné toto poškodenie považovať za úraz, aj ak je poistné krytie pre prípad úrazu obmedzené na telesné poškodenia vzniknuté v dôsledku neočakávaného a náhleho pôsobenia vonkajších síl.⁹ Podľa nášho názoru by v prípade takto zadefinovanej poistnej udalosti poistenie nemalo kryť iba tie telesné poškodenia, ktoré by boli vyvolané výlučne vnútornými procesmi organizmu, teda napríklad infarkt myokardu, únavovú zlomeninu či perforačnú apendicitídu.

Do úvahy prichádzajú aj úrazy v dôsledku vnútorných procesov, vlastnej telesnej sily i vonkajších vplyvov. Príkladom môže byť telesné poškodenie v dôsledku odpadnutia z dôvodu fyzickej indispozície náhlou zmenou tlaku, choroby či vysokej teploty. V tomto prípade sa však opäť vraciam

k otázke, či priemerný spotrebiteľ môže očakávať, že sa produkt s označením poistenie úrazu na takéto telesné poškodenie nevzťahuje. V prípade sporu sa prikláňame k názoru, že sa má použiť ustanovenie § 54 ods. 2 zákona č. 40/1964 Zb.

DIZAJN PRODUKTOV POISTENIA PRE PRÍPAD ÚRAZU

Z praxe je nám známe, že jednotliví poistovatelia vymedzujú pojem úraz pomerne úzko v porovnaní nielen s jazykovým významom tohto slova, ale aj s legálnou definíciou, ktorá bola obsiahnutá vo vyhláske MF č. 49/1964 Zb. Poistné produkty tak reálne kryjú užší výsek rizika než priemerný spotrebiteľ v súvislosti s týmito produktmi môže očakávať.

Pojem úraz navyše nie je obvykle jasne vymedzený v tele zmluvy. Zvyčajne ide o pomerne rozsiahle vymedzenie obsiahnuté vo všeobecných poistných podmienkach, pričom za pozitívnym vymedzením pojmu úraz často nasleduje v ďalších odsekoch či článkoch poistných podmienok aj vymedzenie negatívne. O niekoľko ustanovení ďalej sú tieto vymedzenia navyše doplnené značným množstvom výluk. V tejto súvislosti upozorňujeme na skutočnosť, že takto zložito zadefinovaný pojem úrazu by mohol v kontexte s ďalšími zmluvnými dojednaniaми tvoriť netransparentné vymedzenie hlavného predmetu plnenia, čo by otváralo tak súdu, ako aj príslušnému správne-mu orgánu možnosť prieskumu (ne)prijateľnosti týchto zmluvných podmienok podľa ustanovenia § 53 ods. 1 zákona č. 40/1964 Zb.¹⁰

Ak je spotrebiteľ lákaný na poistenie pre prípad úrazu za určitú cenu bez bližšej špecifikácie služby, pričom toto poistenie kryje iba nepatrný zlomok telesných poškodení, ktoré si pod pojmom úraz priemerný spotrebiteľ predstavuje, nepovažujeme za dostatočné informovať ho o skutočnom obsahu poistného krytia iba prostredníctvom sprístupnenia všeobecných poistných podmienok, v ktorých je predmetné vymedzenie obsiahnuté.¹¹

Ako sme v úvode naznačili, nijako nespochybňujeme právo poistovateľov vytvoriť produkt s poistným krytím podľa ich uváženia a v závislosti od ich obchodnej politiky. Súčasne však dodávame, že by mali spotrebiteľov transparentným spôsobom informovať o tom, akú službu im ponúkajú. V opačnom prípade sa poistovatelia môžu dopustiť nielen porušenia administratívno-právnej povinnosti zdržať sa používania nekalých obchodných praktík a neprijateľných zmluvných podmienok, ale môžu sa tiež vystaviť občianskoprávnemu riziku neplatnosti poistnej zmluvy či jej časti.¹²

Nekalej obchodnej praktiky by sa v tomto prípade mohol poistovateľ dopustiť vo forme klamlivého konania (predovšetkým ak by spotrebiteľovi poskytoval informácie schopné uviesť ho do omylu podľa § 8 ods. 1 písm. a) až c) zákona č. 250/2007 Z. z.), ako aj formou klamlivého opomenutia (predovšetkým podľa ustanovenia § 8 ods. 3 a 4 zákona č. 250/2007 Z. z.).

- 7 Bližšie pozri BOHMAN, Ludvík in HULMÁK, Milan et al. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2014. s. 1430, a BOHMAN, Ludvík in BOHMAN, Ludvík et WAWERKOVÁ, Magdaléna. *Zákon o pojistné smlouvě. 2. vyd.* Praha: Linde, 2009. s. 277 an.
- 8 Bližšie pozri rozsudok Krajského soudu v Banské Bystrici z 29. júna 2016, sp. zn. 17 Co 299/2015.
- 9 S obdobným výkladom pojmu vonkajších síl, resp. vplyvov, zrejme počítal aj zákonodarcu pri vymedzení pracovného úrazu v ustanovení § 195 ods. 2 zákona č. 311/2001 Z. z. *Zákonníka práce v znění neskorších předpisů*, keď ustanovil, že „pracovní úraz je poškození zdraví, které bylo zaměstnancovi způsobeno při plnění pracovních úloh alebo v priamej súvislosti s ním nezávisle od jeho vôle krátkodobým, náhlým a násilným působením vonkajších vplyvov.“ Porovnaj ustanovenie § 380 ods. 1 českého zákona č. 262/2006 Sb., *zákoník práce*, ve znění pozdějších předpisů.
- 10 Bližšie pozri rozsudok Súdneho dvora EÚ (tretia komora) z 23. apríla 2015 vo veci C-96/14, Jean-Claude Van Hove proti CNP Assurances SA, bod 40 an.
- 11 Porovnaj rozsudok Najvyššieho správneho soudu České republiky zo dňa 27. júna 2013, sp. zn. 1 As 13/2013-31.
- 12 Bližšie pozri ONDREJOVÁ, Dana. *Porušení závazkového práva jako nekalá obchodní praktika nebo nekalá soutěž.* Praha: C. H. Beck, 2016. s. 107-114.

13 Pod vymedzením, resp. definíciou pojmu úraz na účely tohto článku rozumieme nielen jeho pozitívne a negatívne vymedzenie, ale aj prípadné výluky.

14 Metodické usmernenie útvaru dohľadu nad finančným trhom Národnej banky Slovenska z 21. apríla 2015 č. 3/2015 k označovaniu a propagácii poisťných produktov.

Použité zdroje:

1. BOHMAN, Ludvík et al. WAWERKO-VÁ, Magdaléna. *Zákon o poisťnej smlouvě*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009.
2. DORUĽA, Ján et al. *Krátky slovník slovenského jazyka*. 4. vyd. Bratislava: Veda 2003.
3. HULMÁK, Milan et al. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014.
4. ONDREJOVÁ, Dana. *Porušení závazkového práva jako nekalá obchodní praktika nebo nekalá soutěž*. Praha: C. H. Beck, 2016.
5. Metodické usmernenie útvaru dohľadu nad finančným trhom Národnej banky Slovenska z 21. apríla 2015 č. 3/2015 k označovaniu a propagácii poisťných produktov. Dostupné z: http://www.nbs.sk/_img/Documents/Legislativa/_Vestnik/MU_9_2012.pdf
6. Rozsudok Súdneho dvora EU (tretia komora) z 23. apríla 2015 vo veci C-96/14, Jean-Claude Van Hove proti CNP Assurances SA, ECLI:EU:C:2015:262.
7. Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 30. mája 2007, sp. zn. 32 Odo 229/2006.
8. Rozsudok Najvyššieho správneho súdu Českej republiky zo dňa 27. júna 2013, sp. zn. 1 As 13/2013-31.
9. Uznesenie Vrchného súdu v Prahe zo dňa 4. mája 2015, sp. zn. 3 Cmo 112/2014.
10. Rozsudok Krajského súdu v Banskej Bystrici z 29. júna 2016, sp. zn. 17 Co 299/2015.

AKO POSTUPOVAŤ DE LEGE ARTIS?

Z ustanovenia § 70 ods. 1 písm. b) zákona č. 39/2015 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon č. 39/2015 Z. z.“) v spojení s § 35 ods. 1, 3 a 5 zákona č. 186/2009 Z. z. o finančnom sprostredkovaní a finančnom poradenstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon č. 186/2009 Z. z.“) je možné vyvodiť, že poisťovateľ má spotrebiteľovi ponúkať taký produkt, ktorý naplňa potreby spotrebiteľa a sleduje jeho záujmy. S ohľadom na uvedené by mal poisťovateľ už pri vytváraní produktu poistenia úrazu zvažovať, či ním použité vymedzenie (resp. definícia) pojmu úraz¹³ ako poisťného rizika spĺňa túto požiadavku.

Ak na základe takejto analýzy poisťovateľ príde k záveru, že existuje relevantný počet spotrebiteľov, pre ktorých je zamýšľaný produkt vzťahujúci sa iba na vybrané úrazy (t. j. pokiaľ bude predmetom krytia konkrétneho poistenia pre prípad úrazu iba určité percento úrazov spôsobených napríklad činnosťou inej osoby) vhodný a rozhodne sa ho zaradiť do svojho portfólia, je z hľadiska transparentnosti dôležité, aby definíciu úrazu (ako súčasť vymedzenia predmetu zmluvy) sformuloval jasne a zrozumiteľne, ideálne priamo v poisťnej zmluve. Umiestnenie zužujúcej definície pojmu úraz v tele poisťnej zmluvy považujeme za transparentnejšie riešenie z dôvodu, že spotrebiteľ je už pri vypisovaní zmluvy priamo oboznámený s rozsahom poisťného krytia.

Z hľadiska oboznamovania spotrebiteľa s obsahom poisťnej zmluvy považujeme za kľúčové, aby boli nielen vymedzenia úrazu ako poisťného rizika, ale aj mechanizmy fungovania produktov ako celku formulované čo najjednoduchšie.

V prípade, ak sa definícia tohto pojmu nachádza v poisťných podmienkach poisťovateľa (či už vo všeobecných poisťných podmienkach, v osobitných poisťných podmienkach, zmluvných dojednaniach, prípadne v inak nazvaných poisťných

podmienkach), mal by poisťovateľ v súlade s požiadavkou odbornej starostlivosti o tejto skutočnosti spotrebiteľa jasne, zrozumiteľne a transparentne informovať. Za transparentné nepovažujeme, ak je definícia pojmu úraz uvedená na rôznych miestach poisťných podmienok či dokonca v rôznych dokumentoch spoluporiacich zmluvnú dokumentáciu, a to aj v prípade, ak sú do poisťnej zmluvy inkorporované v súlade so zákonom.

Súčasne s tým by mal poisťovateľ premietnuť zúžený rozsah poisťného krytia aj do samotného názvu poisťného produktu¹⁴ (poisťný produkt môže byť označený napríklad ako poistenie pre prípad vybraných úrazov).

Podľa § 70 ods. 4 zákona č. 39/2015 Z. z. je poisťovateľ povinný pred uzatvorením poisťnej zmluvy v dostatočnom časovom predstihu poisťníka písomne oboznámiť s dôležitými zmluvnými podmienkami uzatvárajúcej poisťnej zmluvy prostredníctvom formulára. Vzor tohto formulára bol ustanovený opatrením Národnej banky Slovenska č. 14/2015 z 20. októbra 2015. Z opatrenia vyplýva, že účelom formulára je okrem iného poskytnúť potenciálnemu klientovi informácie, ktoré mu majú pomôcť pri pochopení povahy, obsahu, rizík, nákladov, možných výnosov a strát súvisiacich s poisťným produktom. Napriek tomu, že formulár nepožaduje uvedenie úplného rozsahu práv a povinností, ktoré potenciálnemu klientovi vzniknú uzatvorením poisťnej zmluvy, vzhľadom na účel formulára o dôležitých zmluvných podmienkach uzatvárajúcej poisťnej zmluvy zastávame názor, že zužujúca definícia úrazu by mala byť uvedená aj v tomto dokumente.

V neposlednom rade je poisťovateľ povinný upozorniť spotrebiteľa na vyššie uvedené obmedzenia produktu v súlade s povinnosťou vykonávať svoju činnosť s odbornou starostlivosťou aj podľa ustanovenia § 70 ods. 1 písm. b) a d) zákona č. 39/2015 Z. z., a to tak pri propagácii poisťného produktu, ako aj pri jeho predaji.